

МІСТОБУДУВАННЯ, РАЙОННЕ ПЛАНУВАННЯ, ЛАНДШАФТНА АРХІТЕКТУРА

УДК 72.01

І.А. Височин

Сумський національний аграрний університет,
кафедра архітектурних та інженерних вишукувань

ІЄРАРХІЧНА СТРУКТУРА МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ

© Височин І.А., 2006

Вперше простори мегаполісу (урбанізованого міста) виділено окремо групою від загального архітектурного простору. Розроблено структурно-логічну модель системи просторів урбанізованого міста. Проаналізовано добову життєдіяльність людини мегаполісу.

Ієрархічний ланцюжок системи архітектурних просторів сучасного мегаполісу, що обумовлює добове існування жителя спальних районів, який щодня перетинає місто міським транспортом для досягнення робочого місця, практично безперервно творить драматургію, а правильніше – драму свого існування і приреченого на перетворення його у маятник щоденного коливання поміж домом та роботою і роботою та домом. Крім того, негаразди в економіці України (мов лакмусовий папірець у хімії) чітко проявилися в руйнації раніше створеного міського простору, через вторгнення звідусіль чужої архітектури і створення хаосу в стилевій єдності, формоутворенні та кольористиці архітектури міста. “Запозичена” архітектура також руйнує і мову архітектора через агресію надлишкової інформації – як в самій архітектурі, так і в рекламі, що нав’язливо інформує здебільшого про не потрібне для жителя міста, зменшує міський простір створюючи тісняву на вулицях, майданах і скверах.

У міському просторі з’явилося відчуття відчуженості, штучності, тимчасовості з елементами руйнації, які відображають сучасні напрямки у розвитку виробничих сил прогресу, який із засобу виживання соціуму та його удосконалення перетворився на самоціль.

Та й сама людина в такому просторі перетворилася на придатак до гіпертрофованого, ворожого їй предметно-просторового середовища.

Мігруючи міськими просторами, людина використовує міський наземний та підземний транспорт, де в часи “пік” власного (приватного) простору майже немає. Отже, міський простір сучасного мегаполісу сам стає агресивним до соціуму (жителя міста).

Завдання цієї статті полягає в аналізі структури міських просторів, тому що детально досліджували та систематизували міські простори дуже мало.

В архітектурі завжди свідомо оперували простором, але рефлексія цієї дефініції є надбанням суто сучасним. Ми вільно говоримо про простір бароко та епоху готики, часто сперечаємося про те, чи мали будь-коли греки відчуття простору, проте сам термін “архітектурний простір” як головний оператор архітектурної діяльності є досягненням кінця ХХ ст.

Визначенням або тлумаченням простору займалося досить багато фахівців, причому не тільки архітектори, а й філософи, художники, дизайнери.

Можна згадати таких відомих архітекторів і теоретиків мистецтва, як Г. Бродбент, М.П. Вітрувій, З. Гідіон, Г.Є. Зборовський, Є. Кауфман, Ф. Клікс, Ле Корбюзьє, К.Є. Лехарі, А.М. Мостапаненко [1–9] та багато інших.

Так, іспанський архітектор І. Араухо дає таке визначення: “Простір являє собою силове поле, у котрому існують тіла (маси та порожнини) та в якому проявляються – що особливо важливо – різні взаємодії, обумовлені його енергією” [10, с. 68].

Автор статті у попередній роботі доповнює та уточнює вищеподане визначення “Простір являє собою силове поле між геометричними тілами (структурами і формами поверхонь) і залежить як від навколишніх геометричних тіл, так і від усіх органів чуття та сприйняття його людиною” [11, с.121]. Л. Могиль-Надь подає своє тлумачення простору: “Простір – це співвідношення поміж розташуванням тіл”, що доповнює визначення архітектурного простору попередніх двох авторів. Проте відомо, що категорія “простір” може мати найрізноманітніші прояви, наприклад: обмежений, необмежений, відкритий, напіввідкритий, замкнений, розімкнений, закритий, напівзакритий, власний простір, сукупний простір тощо. Крім того, залежно від співвідношення, координат простір може бути розвиненим в глибину, по вертикалі або по фронті, або з обома розвиненими координатами тощо.

Отже, однозначно професіонального визначення простору поки що немає, але це не може заважати його вивчати. Що ж стосується різновиду міського простору, то в кінці ХХ та на початку ХХІ століть, у зв’язку з подальшою урбанізацією деяких міст України: Києва, Харкова, Львова, Дніпропетровська з’явилися його специфічні властивості.

Тому автор статті вважає необхідним не тільки дослідити цілісно простір урбанізованого міста не тільки як штучно створене архітектурне середовище, але і як *безперервний ланцюг добової життєдіяльності людини*.

Взаємозалежність “простір + людина” і “людина + простір” має визначальне значення. Тільки людина може адекватно реагувати на навколишній простір; змінювати його на свій власний розсуд (тобто пристосовувати природне середовище до своїх потреб і створювати нове штучне середовище). Архітектурний простір великого міста складається з множинності різних за функціональними ознаками геометричних та фізичних характеристик просторів; простір має запах; залежно від інтенсивності освітлення він має різне забарвлення. Простір містить повітря; простір наповнений силовими полями: електричними, фізичними, енергетичними, біологічними та іншими полями. Тобто архітектурний простір – складна за своєю сутністю, місткістю та особливостями система різнобічних частин із естетичними властивостями. Відомо, що простір наповнений архітектурними об’єктами, котрі також мають свої властивості і характеристики.

Для виявлення номенклатури міських просторів як складової системи просторів, адекватній реальному сприйняттю просторів людиною, було проаналізовано їхній перелік та найменування за різними фактологічними даними та літературними джерелами. З цією метою узагальнено дані теорії об’ємно-просторових структур та систем, а також проведено анкетне опитування студентів і архітекторів-практиків. На підставі цих матеріалів було виявлено номенклатуру усіх різновидів міських просторів, в яких протягом доби (з урахуванням міграційних процесів) перебуває людина. Така номенклатура, з точки зору автора, повинна відповідати універсальним вимогам їхнього охоплення – необхідності, відповідності і достатньої місткості (складу) системи.

Для дослідження та систематизації міських просторів необхідно відслідкувати їхню *номенклатуру як складову системи*.

Склад міських просторів.

Замкнений (внутрішній) простір квартири: власний (приватний) простір місця біля: телевізора, комп’ютера, грального автомату, столу, кухонної плити, пральної машини тощо; простір спальної кімнати; простір світлиці; простір кухні; простір дитячої кімнати або простір виділеного місця для саморозвитку людини в приміщеннях квартири; напівзамкнений простір лоджії або балкону; простір допоміжних приміщень квартири; візуальний зв’язок з відкритим простором (з вікон квартири).

Замкнений простір житлового багатоквартирного будинку: простори сходових кліток; простори спільного поміж квартирами коридору; рухомі простори ліфтів; простір вхідних тамбурів тощо.

Сукупний (загальний) відкритий простір великого міста: простір дворів; прибудинкових просторів; простір вулиць, майданів, площ як композиційно-естетичний простір зв’язку; пропорційно-масштабний простір архітектурних комплексів і ансамблів; простір ландшафтної архітектури: парків, скверів, садів, бульварів, озеленення дворів, медичних та спортивних закладів,

шкіл, дошкільних закладів, вищих навчальних закладів тощо; простір водних поверхонь: рік, озер, ставків, декоративних басейнів, водограїв (фонтанів) тощо.

Сукупний (загальний) простір виробничих підприємств: торговельних підприємств, фабрик, заводів, будівельних майданчиків та інших приватних і державних установ – місця роботи людини.

Загальний (сукупний) архітектурний простір як сума усіх просторів об'ємно-просторової структури міста (архітектурні об'єми + відкриті простори ландшафтної архітектури + відкриті простори вулиць, площ, майданів).

“Рухомий” замкнений простір наземного, підземного транспорту та пішохідного зв'язку.

Духовність, культуру та відпочинок людини можна віднести як до реального простору, так і до образно-перцептивного простору.

Повноцінний аналіз вищезгаданих міських просторів в архітектурній композиції можливий лише в конкретній архітектурній ситуації. Такими ситуаціями є елементи безперервного ієрархічного ланцюжку контактів людини з предметно-просторовим середовищем. До первинних контактів можна віднести контакти з предметами або власними речами в квартирі або біля вікна з видом на морські або гірські пейзажі; стіл на робочому місці з персональним комп'ютером тощо). Далі ланцюжок утворює пульсуючу безперервність міських просторів, які певною мірою постійно змінюються, розвиваються та удосконалюються протягом десятиліть в особистому житті людини або століть в суспільстві.

Спираючись на вищеподану номенклатуру, простори початку ХХІ ст. урбанізованого міста можна *класифікувати* за такими соціально-психологічними поняттями:

1. Власний (приватний) простір людини, який вичленяється з таких просторів: замкненого простору квартири або приватного будинку, виробничого простору (простору роботи людини), “рухомого” простору транспорту (підземного, наземного, зокрема в ліфті). Власний простір належить до категорії простору уявного, тобто *образно-перцептивного*, бо він не має чітко окреслених розмірів (довжини, ширини, висоти – тобто не має форми).

2. Замкнений простір кімнати, квартири або приватного будинку, де людина мешкає з сім'єю; простір виробничих приміщень, де працює людина. Цей простір може бути замкненим, якщо це приміщення; напівзамкненим, коли відсутня хоча би одна площина (наприклад, стеля або стіна).

3. Замкнений простір житлового багатоквартирного будинку, який складається із сукупних просторів квартир, сходових кліток та допоміжних просторів будинку.

Замкнені простори: кімнати, квартири та багатоквартирного будинку мають форму (як речовинний об'єкт), тобто це предмет, що має три виміри – ширину, висоту та довжину. Він візуально добре сприймається.

4. Сукупний (загальний) простір міста:

– простори дворів (навіть коли вони скоріше належать до образно-перцептивних просторів) – так званий прибудинковий простір;

– простори вулиць як композиційно-естетичний простір архітектурного візуального лінійного зв'язку;

– простори майданів та площ, які добре візуально сприймаються з різних видових візуальних точок;

– пропорційно-масштабний простір комплексів і ансамблів;

– простори ландшафтної архітектури та водних поверхонь.

Сукупний (загальний) простір міста є інтегрованим простором.

Необхідно підкреслити, що в процесі життєдіяльності та обов'язкового для більшості людей переміщення в описаному фактично безперервному (крім транспорту) ланцюжку просторів його ієрархія забезпечує безперервне введення до процесу руху та сприйняття наступного елемента як мети руху. Фактично при цьому кожен менший елемент є композиційним вузлом, центром композиційної структури крупнішого просторового елемента ланцюжка [12, с. 113]. Цим виразом відомий вчений – архітектор В.М. Кравець – підтверджує просторову версію автора цієї статті.

Необхідно наголосити, що вищенаведені міські простори є просторами стійкими і не залежать від превалюючих або спеціально означених просторів.

Правильність такої структури міських просторів можна перевірити на прикладі м. Києва, що підтверджується пластикою фасадів, ландшафтним дизайном, характером міських ансамблів: Майдану Незалежності, вул. Хрещатик, площі Л.Толстого та Перемоги. Так, Хрещатик є гармонійно врівноважений співрозмірністю об'ємів будівель; стилевою єдністю забудови вулиці; стриманим колоритом світлих фасадів; доречністю декору; гармонійним ландшафтним дизайном та формоутворенням об'ємів; монументальністю; масштабністю та пропорційністю забудови. Водночас Хрещатик є головною композиційною віссю, що зв'язує майдан Незалежності, Бессарабську площу та площу Л.Толстого.

Майдан Незалежності є акцентом і водночас завершенням композиційної осі вул. Хрещатик.

Центральною домінантою майдану Незалежності є колона, вершину якої вінчає скульптура Архистратига Михаїла – охоронця м. Києва. Після реставрації майдан набув особливих естетичних ознак. Він запам'ятовується художньою образністю, а також соціально-ідейним наповненням, чого так бракувало колишній площі Жовтневої революції. У цьому ансамблі все свідчить про те, що це головний майдан великого урбанізованого міста сьогодення – столиці України: пропорційно-масштабна гармонійність його композиції, близькі за архітектурним стилем будівлі, вдале загальне планування; сучасна організація людських і транспортних потоків (в основному за рахунок раціональної організації підземних пішохідних зон); доречність кольорового вирішення – все це структурує простір майдану. Треба особливо зазначити, що відкритий простір майдану (тобто ландшафтний дизайн майдану та навколишні об'єкти будівель з просторами вулиць) утворює масштабне об'ємно-просторове середовище не тільки для маси людей, а й для окремої людини.

Ієрархія міських просторів – структура системи. Щоденне сприйняття навколишнього архітектурно-просторового вирішення будівель, внутрішніх просторів, окремих міських ансамблів, архітектурно-просторово-композиційне вирішення проспектів, вулиць майданів та площ дає змогу проаналізувати міський простір відносно окремої людини – споживача цього простору; виявляє ієрархію та класифікаційні групи просторів, структурувати їх у блоки як елементи системи різних рівнів. За ознакою ролі, рівня значимості кожної архітектурної властивості у загальній сукупності їх можна поділити на сім основних ієрархічних рівнів.

Перший рівень – це є загальний (сукупний) архітектурний простір усієї об'ємно-просторової структури міста, який становить близько 100 %. Загальний (сукупний) відкритий простір становить близько 53 %. Підрівень другого рівня, тобто головні складові сукупного відкритого простору: прибудинковий (дворовий) простір; простір вулиць, майданів, площ як композиційно-естетичний простір зв'язку; пропорційно-масштабний простір архітектурних ансамблів; простір ландшафтної архітектури як сукупний простір: декоративних дерев, кущів, квітників, газонів, елементів малих архітектурних форм, скульптур і скульптурних груп, фонтанів, доріжок, декоративних майданчиків та інше; простір водних поверхонь: рік, озер, ставів в межах міста, декоративних водоймищ тощо.

Необхідно розуміти, що простір має відомі критеріальні оцінки і головна з них – це його естетичні властивості: поверхонь фасадів, об'ємів, форм, розмірів, матеріалу, кольору, підбору певних сортів декоративних дерев, кущів тощо. Проте під архітектурним простором розуміють всю необхідну кількість, якість та підбір архітектурних елементів у кожному з розглядуваних просторів.

Третьюму рівню ієрархічної черговості, на наш погляд, відповідає сукупний замкнений простір всіх житлових будинків міста. У цьому замкненому просторі людина може хоча б третину (близько 8 годин) доби спочити, зайнятися домашніми та сімейними справами і поповнити свої життєві сили. Цей простір є замкненим не стільки штучно створеною “цементно-бетоно-цегляно-пластмасо-металевою” оболонкою, а й штучним поділом загального простору будинку на простори примітивних комірок – квартир. І розпочинається трудовий день з цього простору, який приблизно становить 20 %.

Звичайно, що на четвертий рівень (як щабель ієрархії) віднесено замкнений простір одного багатоквартирного житлового будинку. На прикладі простору одного будинку ми зможемо узагальнено змодельовати простори всіх житлових багатоквартирних будинків. Підрівень

четвертого рівня містить замкнений (внутрішній) простір квартири: власний (приватний) простір місця біля телевізора, комп'ютера, столу тощо; простір спальної кімнати складається з упорядкування інтер'єру, меблів, а також залежить від психофізіологічного стану людей, доброзичливості, любові тощо; простір світлиці: крім відповідного опорядження інтер'єру, це – прийом гостей, банкетування (нерідко простір заповнюється негативною енергією від суперечок, сварок і т.д.), тобто створюється силове поле простору (позитивне чи негативне), який з часом перетікає з людиною (як носієм енергії) в інші суміжні простори кімнат, а може й виноситися за межі квартири та житлового будинку. Простір кухні складається з енергії: приготування їжі, споживання їжі, обміну інформаціями. Простір кухні займає чільне місце разом з простором світлиці. У цих двох просторах людина ще активно працює, виплескуючи позитивну чи негативну енергію при обміні інформацією. Простір санітарно-технічного вузла – це простір, де людина приводить себе у відповідний фізичний стан: робить макіяж до виходу на вулицю чи навпаки, повернувшись з вулиці, готує себе до відпочинку і таке інше. Простір дитячої кімнати складається з найсвітлішої енергії – енергії божої іскри, коли людина, сповнена доброти і любові до ближнього, тільки-но розпочинає життя. Батьки, дідуся і бабусі, постійно спілкуючись з дитиною, самі заряджаються цією позитивною енергією. Напіввідкритий або напівзамкнений простір лоджії або балкону – це спілкування людини з прилеглими відкритими просторами двору, вулиці, які заряджені масою різних видів енергії від дерев, птахів, сонця, повітря (позитивна енергія); від фасадів, дорожнього покриття, шуму, вібрації (негативна енергія). Через балкон, лоджію та віконні прорізи людина має візуальний і віртуальний зв'язок з навколишніми, прилеглими до будинку, відкритими просторами.

Вийшовши з квартири, людина потрапляє до суміжних просторів житлового будинку: простору сходової клітки, простору коридору; рухомого простору ліфту і простору тамбуру. В цих замкнених просторах людина міркує міграційно, тобто складає незначні плани, як дістатися на роботу або в прилеглі магазини, як не запізнитися на роботу, в школу, дитячий садок і таке інше. Вищенаведені простори квартири в крупному місті можна тільки умовно віднести до сімейного простору. Справа в тому, що життєві негаразди, стресові ситуації людина переносить у простір квартири, тому сукупна енергія може створювати силове поле квартири різного заряду – або позитивного, або негативного. Створене спільне сімейне поле згодом впливає на людину підзаряджаючи її позитивно або негативно. Силове поле простору змінюється залежно від психофізіологічного стану кожного члена сім'ї. А сім'я – це головна складова суспільства держави. Сімейне поле прямо залежить від економічного та політичного стану міста і держави.

Якщо в місті панує безробіття, бідність, то й силове поле і енергетика людини різко змінюватимуться, а відтак змінюватиметься власний простір людини і сукупний сімейний простір. Сьогодні нерідко людина шукає роботу за межами держави, полишаючи простір сім'ї, полишаючи сімейне поле простору квартири, чим збіднює свою особисту енергетику.

На п'ятий рівень ієрархії віднесено “рухомий” замкнений простір наземного та підземного транспорту як зв'язку між домом та роботою. Цей простір є простором добової міграції людей. За кількістю цей простір у сукупному просторі мегаполісу приблизно займає 10 %. Головними складовими групи підрівнів п'ятого рівня “рухомого” замкненого простору є: простори наземного транспорту: автобусу, тролейбусу, таксі, трамваю, швидкісного трамваю; простори підземного метрополітену.

Внутрішній замкнений простір будь-якого з перелічених видів транспорту складається з інтер'єру салону, дизайну крісел і, найголовніше, з енергетики людей, що протягом доби (≈15–16 годин) користуються транспортом. Сукупна енергія людей (позитивно або негативно заряджена) становить силове поле салону будь-якого транспорту. Так, згідно зі статистичними даними по м. Києву, протягом доби міграційні процеси, тобто пасажироперевезення, становлять [13]:

- трамваєм – 650 тис. осіб.
- тролейбусом – 800 тис. осіб.
- автобусом – 600 тис. осіб.
- маршрутними таксі – 950 тис. осіб.

- метрополітенітом – 4700 тис. осіб.

Автором встановлено, що в середньому людина за добу міграцію в великому місті витрачає близько 6 годин, або 25 % часу на переміщення з дому на роботу та з роботи додому. При цьому час на закупівлю продуктів сьогодні зведений до мінімуму наближенням торгівлі (стихійних ринків, кіосків тощо) до місць концентрації людей: на зупинках при входах та виходах в підземні переходи, на шляхах міграційних процесів людини в підземних переходах; на зупинках електропоїздів метрополітену і т.д. і т.п.

Силове поле внутрішнього простору салону транспорту залежить від декількох аспектів: кількості пасажирів, а кількість пасажирів прямо залежить від так званої “пікової” ситуації, тобто перевезення максимальної кількості людей за досить короткий термін. Треба згадати ще тісняву під час посадки та висадки пасажирів. Отже, в час “пік” власний (приватний) простір людини зводиться майже до нуля, адже простір салону різко зменшується із переповненням його людьми. Тому людина, негативно зарядившись в такій ситуації, різко виплескує таку енергію в салон транспорту. Отже, силове поле салону, тобто внутрішнього “рухомого” простору переважно є негативно зарядженим. Візуальний простір людини через вікна наземного транспорту також не може позитивно впливати на людину, тому що він є “кадрованим” і змінюється (залежно від швидкості руху транспорту) досить часто, вихоплюючи кадри з зовнішнього простору вулиці, тому у свідомості людини не утворюються логічні образи від побаченого та почутого. Отже, візуальний “кадрований” простір людини пригнічує.

Ще гірший стан виникає у людини під час користування підземним транспортом – метрополітенітом. По-перше, це спонтанне виникнення клаустрофобії перед чорним провалом входження поїзду в транзитну трубу, де власний простір зменшений до критичного мінімуму. По-друге, “кадрований” візуальний простір в підземному замкненому середовищі взагалі відсутній.

Отже, силове поле “рухомого”, міграційного, транзитного простору транспорту буде негативним відносно його споживача – пасажирів.

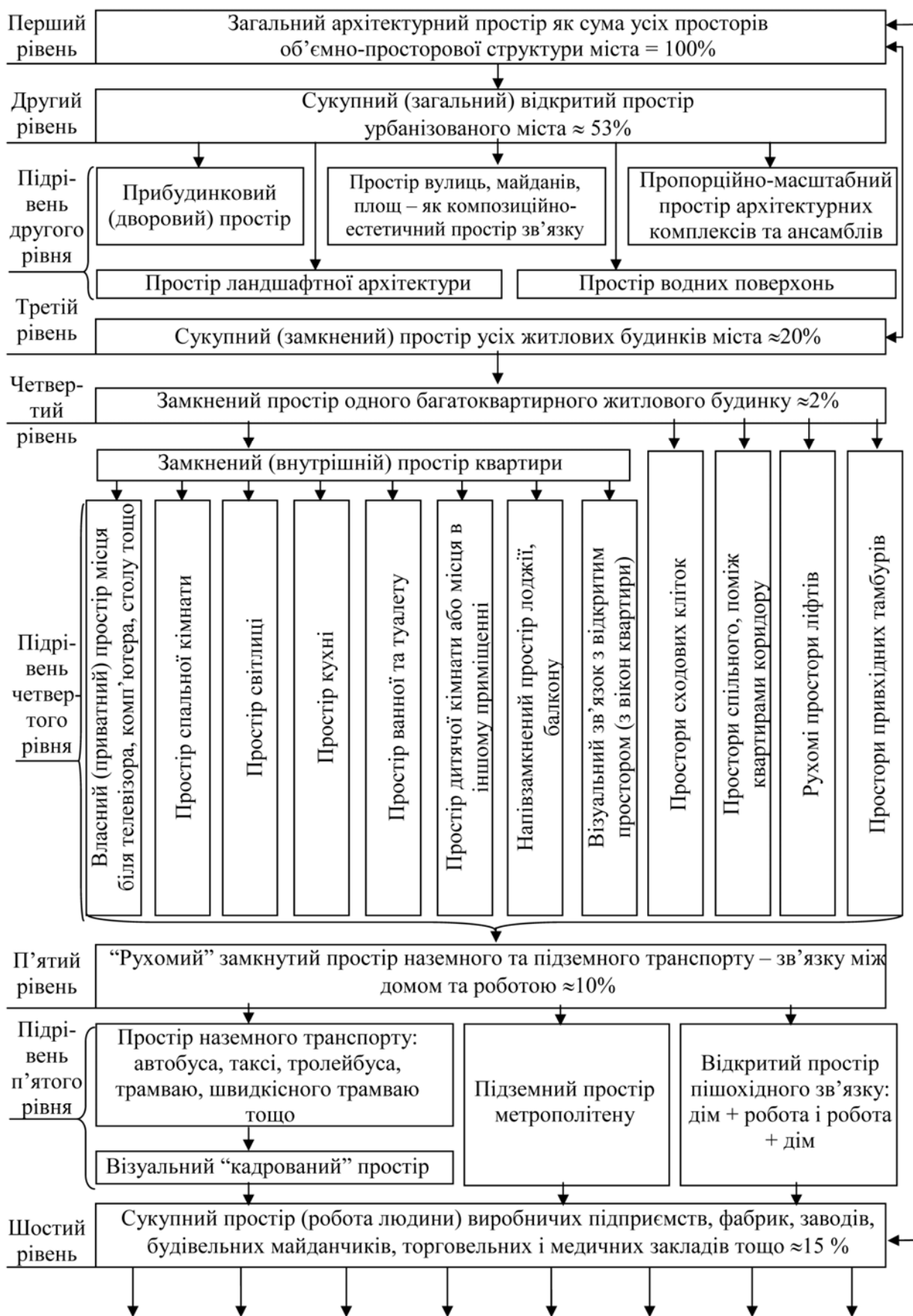
Відкритим простором пішохідного зв'язку: “дім + робота” і “робота + дім” користується обмежена кількість людей. Проте і цей зв'язок в урбанізованому місті є далеким від гармонійного. На шляхах міграції пішохода простір значно менший за рахунок виділення частини цього простору торговельним підприємствам. Тому людина витрачає енергію на пошуки вільного місця для проходження поміж лотками, столами та продавцями. На шляхах міграції людини в години “пік” скупчуються транзитні пасажирів. Крім того, водночас частина транспорту через виникнення заторів на проїжджій частині вулиці забирає певний відсоток простору пішохідних вуличних зв'язків. Перехід вулиці, де відсутні підземні переходи, є небезпечним для життя людини (про що свідчать добові статистичні дані про вуличний травматизм і смерть людей).

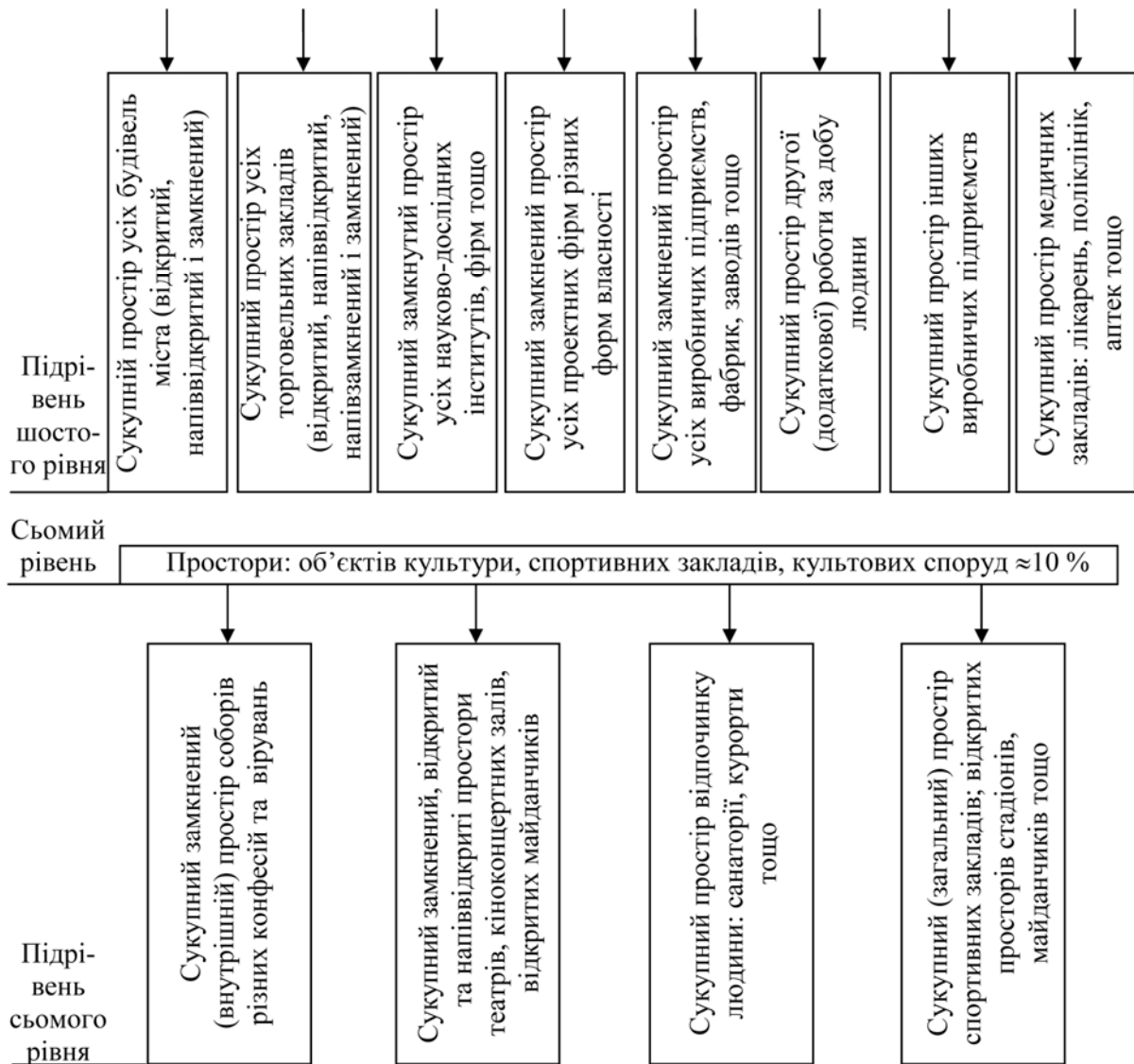
Отже, простір, в якому мігрує людина з дому на роботу та з роботи додому, створює негативне силове поле, яке постійно підживлюється негативною сукупною енергетикою мас людей.

На шостий рівень ієрархії просторів людини віднесено сукупний виробничий простір: виробничих підприємств (фабрик, заводів, будівельних майданчиків); торговельних та спортивних закладів тощо, який приблизно становить 10 % від загального простору міста. Підрівень групи шостого рівня становлять сукупні простори виробничих підприємств.

Діставшись різними видами транспорту, а в деяких випадках, пішки до роботи людина майже не має життєвої енергії, а попереду ще 5–7 годин активної праці в нелегких умовах сьогодення. Де ж взяти енергію на працю? Це досить складне питання. Частина людей в першу годину роботи намагається працювати в “півсили”, економлячи свою енергетику. Інші вимушені розходувати резервну енергетику із запасів організму, що поступово виснажує його. Треті вживають штучні стимулятори (наркотики, алкоголь).

У просторі приміщень, де працює людина, вона інколи не має власного (приватного) простору, наприклад, шахтар працює на глибині 1÷1,5 км під землею, де температура сягає +50÷60 °С, де велика загазованість і вологість повітря, у постійному страху перед обвалом породи або вибухом газу метану. Ця робота скоріше нагадує війну, де гинуть десятки людей.

Загальна структурно-логічна модель системи просторів великого міста

Звичайно, що є простори робочих місць, де є частково і власний простір – позитивно заряджений і внутрішній сукупний простір співробітників, теж заряджений позитивною енергією. У цьому просторі відсутня фобія перед локальною катастрофою. Проте є страх перед звільненням з роботи за різні, часто суб'єктивні провини. Не є секретом, що сьогодні в Україні практично втрачені соціальні завоювання попередніх поколінь робітників: дешева або безкоштовна путівка в санаторій на лікування або відпочинок, безкоштовне виділення квартири, захист професійних союзів перед самочинством “начальника” тощо.

Все перелічене розхитує здоров'я робітника, а відтак, значно зменшує його енергетику. Простір на робочому місці та сукупний простір роботи загалом заповнені невпевненістю у майбутньому. Додамо до цього малу або навіть мізерну зарплату у 300–350 грн., тоді як вона повинна становити мінімум 1500–1800 грн.

Щоб якось поповнити сімейний бюджет, приблизно 80–90 % малооплачуваних робітників повинні після однієї роботи мігрувати тим же “рухомим” транзитним простором – транспортом або пішки – на іншу роботу і там іще працювати 3÷5 годин.

Отже, зробимо невеликий підсумок – підрахуємо, скільки залишається вільних від сну, міграції та роботи годин на культурний та духовний відпочинок людини:

5. На сон та добовий відпочинок у квартирі на початку статті людини планувався близько 10–12 годин (умовно) – позначимо цей період буквою С.

6. Міграційно-транзитні процеси з дому на роботу та з роботи додому на одну людину займають 2–4 години, в середньому 3 години – позначимо Т.

Час на міграційно-транзитно-транспортні процеси з основної до додаткової роботи та з додаткової роботи додому в середньому становить 3 години – позначимо Т’.

7. Час на основну роботу становить в середньому 6 годин – позначимо Р.

Час на додаткову роботу становить в середньому 4 години – позначимо Р’.

Отже, сукупний добовий час людини (позначимо $D_{\text{ч}}$) становить:

$$D_{\text{ч}} = C + (T + T') + (P + P') = 12 + (3 + 3) + (6 + 4) = 28 \text{ годин,}$$

тобто 28 – 24 години = 4 години, які необхідно забрати з першого пункту (час на сон та відпочинок людини); 12 – 4 = 8 годин, що залишається.

Час на закупівлю продуктів харчування, на відведення дітей у дитсадок, у початковій класи входить до міграційних процесів людини.

На сьомий рівень ієрархії просторів віднесено простори: об’єктів культури, спортивних закладів та культових споруд, які входять до групи підрівня сьомого рівня просторів. Це той простір, де людина може відтворювати свої життєві, духовні сили, відчуті себе частинкою Великого космосу – простору, куди входить і сукупний простір Землі. За кількістю такий простір займає приблизно 10% від загального простору міста (рисунок)

Величезне значення має наповнення міських просторів. Так, наприклад, у сучасному мегаполісі людину відторгнуто від сокованого наповнення простору духовністю, тобто відвідування богослужінь, камерних та оперних театрів тощо; від обрядових наповнень просторів, що створює зв’язок людини з родом та з дуже близькими родичами. До обрядових духовних наповнень просторів України можна віднести: різдвяні свята – колядки, купальські містерії, літні та весняні співомовки-хороводи, обрядово-ритуальні, зелені свята у Трійцю, сезонні обряди: Зустріч жайворонка, Першої борозни, Першого снопа, Обжинки й багато інших, які вже майже забуті, але такі необхідні людині для пізнання свого Роду, племені, нації. Таке є і донедавна було не тільки у слов’янській, а й у кожній нації.

Зникає сучасне наповнення простору, що поєднує в собі три його аспекти: фізичний розвиток людини; цілеспрямованість і волю людини, духовне її очищення. Мова йде про масову фізичну культуру людини, тобто ранкову зарядку з холодним душем, біг, відвідування спортивних секцій, походи на стадіони, в гімнастичні зали тощо – і все це через брак часу.

Ми розглянули тільки добовий простір людини. До річного ж можна віднести простір відпочинку: в санаторії, на курорті. На використання цих просторів, де хоча б частково відтворюється витрачене здоров’я та енергетика людини, у переважній більшості людей бракує коштів.

Замість театрів сьогодні використовують величезні відкриті простори стадіонів, центральних майданів, де наповнення простору є виконання пісень і танців, які суперечать моралі, віруванню, обрядам та побуту наших предків. Навіть відомі в Росії співаки: А. Пугачова, Ф. Кіркоров, Л. Долина та інші менш відомі замість “живого” голосу та музики використовують раніше записану фонограму. До цього треба додати силу звуку, що перевищує допустимі норми у декілька разів.

З екрана телевізорів відкрито рекламують секс, насилля, антилюдські видовища. Преса переповнена іменами різних цілителів, екстрасенсів, чаклунів: А. Чумака, А. Кашпіровського, цілительниці “баби Галі” тощо. Вся ця негативна інформація відбирає, а не додає енергію людині, збіднює її власний простір, “засмічує” сукупний (загальний) простір мегаполісу. Насамперед ці сурогати отруюють наших дітей, бо й виховує їх інформація зруйнованих душ: виконавців поп-музики, рок-музики та різних псевдоцілителів.

Отже, підхід до номенклатури міських просторів, їхні класифікація та ієрархічні рівні за значимістю під час проектування підтверджують правильність запропонованої ієрархічної структури міських просторів.

Проаналізувавши міський простір, дамо його стисле визначення. *Простір великого міста складається з множинності різних за функціональними, естетичними, фізичними, геометричними, життєвими та іншими факторами. Він містить сукупну енергетику від його складових: архітектурних об'єктів, живих організмів (зокрема людини), машин та механізмів. Сукупна енергетика створює силове поле простору, яке може змінюватись від зміни кількості та якості енергетики і адекватно реагувати на простір.*

Тільки людина може уповні сприймати простір, але вплив простору на живу природу, безумовно, існує.

Висновки

Вперше простори мегаполісу (урбанізованого міста) виділено окремою групою від загального архітектурного простору.

Розроблено структурно-логічну модель системи просторів урбанізованого міста.

1. Broadbent G., Bunt P., Jenchs C. Sings. *Symbds and Architecture*. – N J., 1980. – P. 79-87. 2. Витрувий М. Десять книг об архітектурі. – М.: Изд. ВВА, 1936. Кн.1. – 331 с. 3. Гидион З. *Пространство, время, архитектура*. – 3-е изд. – М., 1984. – 329 с. 4. Зборовский Г.Е. *Пространство и время как форма социального бытия*. – Свердловск, 1974. – 256 с. 5. Kaufmann E. *Architecture in the Age of Reason*. – Cambridge: Harvard UP, 1955. – P. 192–203. 6. Кликс Ф. *Проблемы психофизиологического восприятия пространства*. – М., 1965. – 192 с. 7. Ле Корбюзье. *Архитектура XX века*. – М.: Прогресс, 1970. – 193 с. 8. Лехари К.Е. *Организация архитектурного пространства как эстетическая проблема: Автореф. дис. канд. философ. наук*. – М.: 1972. – 19 с. 9. Мостапаненко А.М. *Пространство и время в макро- и микромире*. – М., 1974. – 217 с. 10. Араухо И. *Архитектурная композиция: Пер. с исп. М.Г. Бакланова, Антонио Миче*. – М.: Высш. школа, 1982. – 208 с. 11. Височин І.А. *Моделювання як провідний засіб пізнання архітектури на прикладах підземного архітектурно-просторового середовища: Монографія*. – Суми: Видавництво “Університетська книга”, 2001. – 248 с. 12. Кравець В.М. *Колористическое формообразование в архитектуре*. Харьков: Высшая школа. Издательство при Харьковском университете. – 1987. – 132 с. 13. Лист головного управління промисловості, транспорту та зв'язку Київської міської державної адміністрації № 045-1292 від 2.06.04.

УДК 72.03 „18” /477 – 25/1 24

Ю.В. Івашко

Київський національний університет будівництва і архітектури
кафедра основ архітектури

СТАРА ЗАБУДОВА КИЄВА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯНО З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ МІСТАМИ

© Івашко Ю.В., 2006

Досліджено особливості старої забудови Києва порівняно з європейськими містами, зокрема адміністративно-правові вимоги під час забудови приватної ділянки.

Головне протиріччя старої забудови Києва – це вишуканість чільних фасадів і непрезентабельність дворових фасадів і дворового простору. Проходячи київськими вулицями, ми милуємось нетиповими вікнами, оздобленими жіночими голівками і гірляндами з квітів, звертаємо